

Резидентски модел за развитие на предприемачески нагласи и мениджърски умения в млади творци от различни креативни индустрии

Residency Model for Development of Entrepreneurial Mindset and Management Skills in Young Artists from Different Creative Industries

д-р Христиан Даскалов
Стопански факултет
Технически университет - София
София, България
director@studenthouse.bg

Hristian Daskalov, PhD
Faculty of Management
Technical University - Sofia
Sofia, Bulgaria
director@studenthouse.bg

Abstract – The problem addressed by the innovative „Residency program“, based on community-based knowledge-sharing and collaboration, developed by the National Student House under the Ministry of Education and Science, which is a subject of analysis within the article, is related to the lack of key entrepreneurial knowledge and skills among young artists in Bulgaria. A deficit that quite too often prevents young people from developing competitive creative production, which, if accompanied by a solid business plan, based on sustainable business model and good marketing, could be independent of grants from the state or EU budget, could generate profits, which are sufficient to re-invest in new projects, attract private investors and create job opportunities in start-up ventures within the creative industries at large.

Keywords – Creative Industries, Art Management, Start-up, Residency, Incubator, Community-Based Learning, Collaboration, Entrepreneurship

I. ВЪВЕДЕНИЕ

A. Представяне на проблема

Проблемът, който Национален студентски дом (НСД) адресира чрез анализираната в статията експериментална общностно-ориентирана програма за обучение и професионално развитие, е свързан с идентифицираната липса на ключови предприемачески знания и умения у младите творци, излизащи от системата на висшето образование – дефицит, който твърде често пречи на младите хора да развият конкурентна креативна продукция с потенциал за успешно пласиране на национално или международно ниво. Творческа продукция, която ако бъде съпътствана от солиден бизнес план, устойчив бизнес модел и добър маркетинг, би могла да бъде независима от грантове, отпускани от държавния бюджет или европейски програми, да генерира печалби, достатъчни за ре-инвестиране в нови проекти, да води до привличане на частни инвеститори и създаване на нови

работни места в стартиращи компании в креативните индустрии (start-ups).

„5 Why“ анализ, изпълнен от НСД, демонстрира, че проблемът се корени в наложените разбирания, споделяни от отговорни фактори, преподаватели и утвърдени творци, според които изкуството преследва „по-висша цел“, която предполага незачитане на водещи икономически принципи, приложими при разработването и предоставянето на продукти и услуги в останалите сфери на икономиката, в т.ч. необходимостта от конкурентно позициониране, непрекъснато иновирание и правилно маркетизиране.

Подобни разбирания в университетите (въпреки наличието на отделни програми и курсове по арт мениджмънт) създават дефицити в подготовката на студентите от креативните индустрии, които дори на фазата на дипломирането си, изпитват трудност да организират и представят в добър „търговски вид“ своята творческа продукция, да защитят в качествено отношение нейните творчески достойнства и да я „продадат“ в „защитена среда“ – било тя сценичен или визуален продукт, печатен, графичен или компютърен проект.

Тъкмо това показва анализът, изпълнен от Национален студентски дом – организация – домакин на множество публични защити на дипломни проекти на млади творци, в т.ч. такива от Художествената академия, на дипломни спектакли на студенти от НАТФИЗ и Театрален колеж „Любен Гройс“, на представяния на студентска креативна продукция в рамките на ежегодните изложения „Компютърно пространство“ (за компютърни изкуства), „Златен кукер“ (за анимационно кино), при работата на институцията по ежегодните конкурси за студентска поезия, проза и фотографии, при журирането на ежегодния конкурс „Студент на годината“, организиран от Националното представителство на

студентските съвети, което е част от системата от центрове за студентски услуги на Националния студентски дом и други.

За целите на подготовката на разглеждания в статията проект за резидентска програма е приложен и друг изследователски инструмент от страна на НСД, а именно - качествена оценка - анализ. Анализирани са общо 320 публикации в медийното пространство, обхващащи събитията, реализирани в Национален студентски дом в периода 2018-2022 г. [1] Публикациите - репортерски статии от събития в Студентския дом и видео и аудио интервюта с партньори на НСД - представители на академичния и независим културен сектор, представят мнението на широк кръг от заинтересовани страни относно културната продукция, реализирана в Дома, относно свързаната с нея проблематика, предизвикателствата при подготовката и реализацията ѝ с които младите и независими артисти се сблъскват.

Направеният контент – анализ говори за необходимостта от осигуряването на „защитена среда“ за младите и независими творци на изхода от академичната система и на входа на професионалните им кариери с цел подпомагане утвърждаването и професионалното им развитие в контекста на дефицитите с които се сблъскват от гледна точка на предприемачески знания и умения, необходими за реализирането на пазарно-конкурентна културна продукция.

В този контекст, демографията, респективно хомогенността на групата от крайни бенефициенти по пилотната програма, се ограничава единствено до общия етап от тяхното житейско развитие на който се намират и не касае други фактори от географски, икономически или социален характер. Ето защо при конкретния подбор на участници в програмата е заложено да бъде взето под внимание постигането на групово многообразие по отношение на индивидуалните творчески интереси, персоналният профил на участниците и възможностите за максимално въздействие чрез обхващане на участници от разнородни общности.

Изборът на формат на творческа резидентска програма от нов „бизнес инкубаторен“ тип в по-горе описания контекст е логичното решение на проблема – той предоставя възможност за допълнително, надграждащо и практически-ориентирано обучение, съчетано с финансиране на творчески проект в рамките на който наученото да бъде приложено, а знанията да се трансформират в умения. Осигуряването на свободен и продължителен достъп до общи зали за подготовка и сцени за изява за времетраенето на програмата, ще допринесе както за преодоляване на една от най-големите пречи през младите и все още непознати на публиката творци, така и за постигането на синергии между участниците в програмата и техните проекти в контекста на подхода на НСД за общностно-базирано учене и развитие (community-based learning and development).

Б. Анализ на заинтересованите страни

Анализът на заинтересованите страни следва да започне с фондацията - проектен спонсор, която осигурява средствата, необходими за реализацията на резидентската програма.

Семейната Фондация „Лъчезар Цоцорков“, основана през 2019 г., е частна фондация, чиято основна цел е да допринесе за благополучието на българското общество, чрез подкрепа за културата и развитие на талантите, насърчаване на иновациите и постиженията в образованието и здравеопазването, както и чрез подпомагане на деца в неравностойно положение.

Фондацията предлага проектна четири вида целева подкрепа на своите партньори от общественния сектор:

- Програмна и проектна подкрепа – финансира разходите за разширяване или поддържане на конкретна дейност. Безвъзмездните средства по програмата могат да се използват за финансиране на добре изградена програма, но могат да бъдат и смесено финансиране за нова инициатива.
- Оперативна подкрепа – известна също като неограничена или основна оперативна подкрепа, по тази линия се инвестира в мисия на получателя, а не в конкретни проекти или програми. Тази форма на базово финансиране осигурява стабилен източник на финансиране, позволяващ на бенефициентите да използват средства, както сметнат за добре да изпълнят мисията си.
- Изграждане на капацитет – безвъзмездните средства за изграждане на капацитет са признание, че организацията трябва да изграждат системи за управление, както и програми. Това може да позволи на вашата организация да придобие или подобри знанията, инструментите, оборудването и други ресурси, необходими за надграждане на вашата работа.
- Извънредна подкрепа - до 5 000 лева, за да се помогне на организацията да реагира бързо на непредвидени кризи, които критично влияят върху тяхната организация и бенефициенти.

Подкрепата на фондацията по резидентската програма на НСД е в размер на 32,000 лв. За да се определи общата стойност на анализирания в статията проект следва да се калкулира и стойността на собствения принос на НСД под формата на осигуряване на неограничен достъп до репетиционните и представителни зали на НСД за участниците в резидентската програма за времетраенето на проекта. Стойността на този принос би могла да се изчисли на последващ етап, съобразно утвърдените тарифи за почасово ползване на залите на НСД и реалните графици на проектите, които младите творци ще подготвят и реализират в тези пространства. Очакванията са собственият принос на НСД да бъде съпоставим с този на Фондацията.

Чрез подкрепата си за резидентската програма на НСД, Фондация „Лъчезар Цоцорков“ се явява най-големият спонсор на Студентския дом. В списъка със спонсори за предходните 2 години /2020-2021 г./ влизат още Студентският съвет на Университет за национално и световно стопанство с дарение от 2250 лв. срещу придобити броеве на изданието на НСД „Домът и Университетът – споделени истории от Царство България“ [2], Национално представителство на студентските съвети в Република България с дарение от 2250 лв. срещу придобити броеве от изданието, както и

„DXC Technology България“ с дарени комплекти професионални бюра и столове за разкриване на Споделено учебно пространство „Свободен университет“ в сградата на НСД.

За да се даде отговор на въпроса защо тъкмо Студентският дом е ангажиран като ключова заинтересована страна с реализацията на експерименталната резидентска програма следва да се вникне в спецификите на неговата история и актуалните му политики и проекти.

Национален студентски дом е един от най-старите и същевременно с това – един от най-актуалните културни и просветни центрове у нас – с уникална история и призвание. Историята на институцията датира още от 1903/04 г., когато като гражданска инициатива започва десетилетна фондонабирателна кампания за неговото построяване. Тази кампания е живата история на студентската и обществена взаимопомощ у нас. Тя ангажира хиляди студенти по света и у нас, държавници и общественици.

Студентският дом отваря врати за социална подкрепа и творческа изява на студентите още на фаза „груб строеж“, когато през 1933 г. в сутерена на сградата на пл. „Народно събрание“ № 10 се открива „Менза Академика“ – студентска кооперативна трапезария, която освен топла храна, предоставя възможности за социално общуване и увеселение – организират се „джаз вечери“, репетиции започва студентски симфоничен оркестър към Българския национален студентски съюз, а на горните етажи, във все още неополнени и неосветлени помещения, първите си репетиции прави студентският хор при Софийския университет, който просъществува и до днес като Академичен хор „Ангел Манолов“ при Национален студентски дом.

През втория период на активна творческа дейност на институцията - след 1957 г., Домът на студентите е познат като „Централен студентско дом на културата“. В него се разкрива Академичен танцов ансамбъл (активен и днес), Театър – студия „Студентина“ (активен и днес), Клуб на младия писател (с активна алумни-общност), Фото и видео клуб, редица оркестри – „Метроном“, „Стакато“, „Ален Мак“, „Академичен симфоничен оркестър“ и ред други.

След 1990 г. в представителните зали за студентско творчество в партерния етаж на Дома – Голяма зала (450 места) и Камерна зала (120 места) бива настанен „Младежкия театър“. След опожаряване на сцените през 2001 г. и окончателното им изоставяне през 2005 г., творческата дейност в институцията бива преустановена – активни остават единствено административните центрове за услуги на студентските организации, настанени из етажите на сградата.

Дейността на Студентския дом като активен културен и просветен институт бива възстановена изцяло на принципа на пълната самоиздръжка – без държавна субсидия, през есента на 2018 г. От 2018 г. насам са осъществени редица инициативи в подкрепа на възстановяването на залите на Дома и са реализирани над 200 културни събития в партньорство с трети страни. Подпомогната е изявата на десетки дебютиращи и тепърва проходящи арт-колективи, свободни артисти от България и чужбина. Политиката на НСД е залите на

Дома да се ползват безплатно от студенти и срещу символично заплащане от независими артисти.

Към 2022 г. Студентският дом е успешно и устойчиво трансформиран в обединително академично пространство, където среща намират опитът на националните студентски организации, традициите на дългогодишните творчески формации при НСД, амбицията на формалните и неформални младежки общности и колективи от страната и чужбина. За дейностите на всички тях има място в отворената програма и в пространствата на Студентския дом, които олицетворяват единството в многообразието.

Програмата за дейност на Дома през настоящата 2022 г. [3] съдържа 23 стр. с инициативи и проекти в сферите като: *Взаимодействие с национални и международни организации; Европейско сътрудничество и активно гражданство; Социални проекти и подпомагане на студенти в страната и чужбина; Кариерно и личностно развитие, в т.ч. улесняване на достъпа до пазара на труда и насърчаване на предприемачеството; Програми и проекти в областта на образованието, науката и културата; Неформално образование и продължаващо обучение; Дигитални изкуства и дигитални технологии; Сценични изкуства, в т.ч. театрални, певчески, танцови; Информационно осигуряване и издателска дейност; Спорт, туризъм и осмисляне на свободното време.*

Годишният отчет по програмата за дейност на Дома за 2021 г., пък, съдържа 69 стр. с информация за реализираните през предходните 12 месеца програми, проекти и инициативи по направленията, посочени по-горе. [4] Всичко това очертава профила на НСД като единствения общностен, некомерсиален, мулти-жанров, мулти-дисциплинарен център за образование и изкуства в България, който разполага с организационната, логистична и концептуална свободи и традиции да събира творци, които прохождащ в своите поприща и се нуждаят от подкрепа по пътя на добавянето на стойност за културния живот и културната индустрия на страната.

Що се отнася до представителството на други заинтересовани страни по резидентската програма, за ръководители на обучителните ателиета ще бъдат привлечени експерти с академичен и практически опит в сферата на културния мениджмънт, културното предприемачество, управлението на проекти. Национален студентски дом е партньор на редица културни организации по програми на Национален фонд „Култура“ и други, в рамките на които има идентифицирани съответните експерти, които биха могли да споделят своя опит с резидентите на програмата. Планирано е да бъде потърсено включването и на експерти, които вече работят с фондация „Лъчезар Цоцорков“ по други проекти от направление „Култура“. Конкретните изпълнители се планира да бъдат ангажирани след разработване на детайлна обучителна програма за провеждане на съответните ателиета, съобразно първоначалните данни за профила на първата кохорта - участници в пилотната резидентска програмата.

Проектите на резидентите, които ще получат финансиране след края на обучителния етап, се планира да бъдат реализирани премиерно както в Студентския дом, така и в избрано партньорско читалище от страната. Тези читалища се явяват де факто партньори на НСД по

програмата, но тяхното ангажиране ще бъде приоритетна за самите творци задача, съобразно собствената им творческа визия.

Тесният кръг от заинтересовани страни не би бил пълен ако не бъдат споменати и организациите – членове на Съвета и Експертната комисия към НСД. Съгласно Постановление №65 на Министерски съвет от 5 април 1999 г., Националният студентски дом (НСД) е структуриран като юридическо лице по чл. 60 от Закона за администрацията. НСД се явява второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към министъра на образованието и науката. Съгласно Правилника за устройството и дейността на НСД, Директорът се подпомага в дейността си от съвет на НСД и от експертна комисия, работещи на доброволни начала.

Съветът е съвещателен орган към НСД. Съставът на съвета се предлага от директора на НСД и се утвърждава със заповед от министъра на образованието и науката. Членовете на съвета се определят за срок една година. В състава на съвета се включват: *двама упълномощени представители на националното представителство на студентските съвети, заявили писмено пред НСД участието си в съвета на НСД; четирима представители на студентски организации, регистрирани съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел, осъществяващи дейност в областта на изкуството, културата, образованието и науката, заявили писмено пред НСД участието си в съвета на НСД; директорът на НСД.*

Експертната комисия се определя със заповед на директора и в нея се включват петима експерти в областта на изкуствата, науката, информацията, правото, туризма и спорта. Членовете на комисията [5] се определят за срок от една година. Комисията разглежда и дава мнение за проекти и инициативи; дава предложения за развитието на материалната база и дейността на НСД.

II. АДРЕСИРАНЕ НА ПРОБЛЕМА

A. Недостатъци на съществуващите решения

В институционален контекст проблемът с липса на ключови предприемачески знания и умения у младите творци бива подхранван от дизайна на повечето от съществуващите бюджетни програми за финансова подкрепа на културни проекти, които иначе би следвало да способстват за разрешаването на този проблем. В тези програми се залага най-вече на субективната (макар и експертна) оценка на творческите достойнства на съответните проекти и автори без да се прави анализ на тяхната устойчивост отвъд приключването на проектния цикъл и изчерпването на проектния бюджет.

Дори да бъде приета спорната в научните и професионални среди теза, че публичните средства следва да бъдат източник за финансиране на изкуство и култура, независимо от техния пазарен потенциал, то отново биха били приложими общоприетите в публичния сектор оценки на социалните ползи и разходи, на възвръщаемостта от направените инвестиции и други аналитични инструменти, които не се познават, разбират или прилагат в достатъчна степен, когато става въпрос за планиране, проектиране и изпълнение на индивидуални и организационни инициативи в сферата на креативните индустрии.

В граждански/неправителствен, корпоративен и академичен контекст съществуват различни програми, които са насочени към справяне с дефицитите, налични по линия на институционалните програми, описани по-горе. Конкретно в независимия творчески сектор съществуват различни програми от резидентски тип за обмяна на опит, но същите не са приложими за адресиране на описания в статията проблем. Тези програми си поставят за цел привличането на вече утвърдени творци с хомогенен творчески профил, а не на стартиращи и разнородни по своите интереси артисти, чиито проекти да бъдат „инкубирани“. Фокусът на наличните решения е развитието на специфични творчески практики, а не на личностни и управленски умения (предприемачески, проектно-менеджърски, за координиране на екипи и общности).

Съществуват и насочени към развитието на мениджърски умения програми и курсове, но те не са от резидентски тип – там участниците се събират едва за ден или в рамките на един или няколко уикенда, а в някои случаи и изцяло онлайн без каквато и да била възможност за по-продължителна интеракция и създаване на синергии помежду техните проекти. Липсват възможности за практическо приложение / апробиране на наученото.

B. Характеристики на експерименталната програма

Резидентската програма за млади творци, която НСД предлага за адресирането на така дефинирания проблем, се нарича „StART-Up“. Наименованието представлява „игра с думи“, която обвързва понятието за стартиращо иновативно бизнес начинание и съставната частица „art“ / изкуство, която може да се интерпретира както като част от цялото, така и в контекста на „StART“ – начало в изкуството и „ART-Up“ – издигане в изкуството.

Названието на програмата насочва вниманието към целевата група – млади творци, които правят първи крачки в изграждането на успешни предприемачески проекти около своите творчески идеи и таланти. По-конкретно, целевата група на проекта са млади творци до 29 г. (съгласно дефиницията на Евростат за младежка възраст) от три ключови под-групи –

- Ученици, навършили 18 г.;
- Студенти – бакалаври, магистри и докторанти до 29 г. включ.;
- Младежи от групата „NEETs“ (not in employment, education or training) - завършили своето формално обучение преди не-повече от 12 месеца от началото на проекта.

Географският обхват на проекта се разпростира на цялата територия на Република България, тъй като от крайните бенефициенти по проекта се изисква да реализират премиерно свой творчески продукт, разработен като част от резидентската програма, в избрано партньорско читалище от страната, както и на територията на Националния студентски дом в гр. София.

Национален студентски дом планира да развие този пилотен формат, акцентирайки не върху развитието на специфични творчески умения в тясна област на изкуствата, а върху развитието на „преносими“ предприемачески умения (личностни „меки“ умения и професионални организационни и бизнес компетенции).

По този начин се осигурява възможност да бъде достигната и подкрепена максимално широка общност от заинтересовани страни, която не се ограничава до определена област на изкуствата, а по примера на научно-изследователския проект BG05M2OP001-1.002-0008-C01 „Център за интелигентни решения в креативните и рекреативните индустрии“ предвижда подкрепа за осъществяването на интердисциплинарни проекти в най-широк кръг от творческите индустрии, в т.ч. проекти в сферата на културното наследство, културния и фестивален туризъм, дизайна, издателската дейност, компютърните изкуства, производството на стоки и предоставянето на услуги с пряко приложение в тези и други сфери на изкуствата и творчеството в по-общ план, съобразно приетата от органите на Европейския съюз дефиниция за „креативни индустрии“.

В. Етапност в имплементацията

Програмата „StART-Up“ е от резидентен тип, доколкото участниците в нея ще разполагат с постоянен достъп до базата на Национален студентски дом по време на съответните обучителни ателиета („Етап I“ с продължителност 3 месеца), както и за подготовката, координацията и реализацията на селектираните на Етап I творчески проекти („Етап II“ с продължение 6 месеца).

Избраните проекти ще получат финансова подкрепа за тяхната реализация, която ще се основава на предходното ги задълбочено планиране. За успешната си реализация, проектите ще разчитат на прилагането на придобитите от проектите ръководители знания и умения. В рамките на планираните събития, така и през останалото време, на разположение на участниците ще бъде пространство тип „co-working“, което е обособено в сградата на Студентския дом специално за целите на проекта в началото на 2022 г.

Мултидисциплинарният характер на обучителната фаза на резидентската програма (Етап I) гарантира, че между участниците и менторите в програмата ще се формират синергии, които не могат да бъдат постигнати в рамките на профилираните университетски програми или чрез курсове за продължаваща квалификация, предлагани в рамките на съответните гилдии.

Практическият компонент на програмата (Етап II) спомага не просто за развитието на обещаващи млади творци и техни проекти, но и за осъществяването на търсената „пресечност“ между приоритетите на Фондация „Лъчезар Цоцорков“ – в рамките на обучителните ателиета ще бъдат разработвани, консултирани и подкрепени такива проекти, които:

- Насърчават местното икономическо развитие;
- Съхраняват българското културно наследство и осигуряват достъп на хората до него;
- Представяват инструмент за създаване на диалог около належащи социални проблеми.

ТАБЛИЦА I. План за имплементиране на етапността

Етап №	Описание		
	Дейности	Срок	Съдържание ^a
0.	Подготвителни д-ти	06.2022 – 08.2022	- Популяризация на резидентската програма онлайн, по университети (чрез националния форум „Летен университет“) и по творчески гилдии (чрез базата-данни с партньорски на

Етап №	Описание		
	Дейности	Срок	Съдържание ^a
			НСД организации), както и създаване на уеб страница на проекта и разпространение на информацията в медийното пространство. - Селекция на първата кохорта от 10 участници в програмата, които ще се включат в „Етап I“ (тримесечен цикъл от съботно-неделни обучителни ателиета).
1.	Обучителни и д-ти	09.2022 – 11.2022	- Ателие по разработване, финансиране и мениджмънт на проекти – I-ви уикенд на м. септември 2022 г. - Ателие по културен мениджмънт / мениджмънт в изкуството – III-ти уикенд на м. септември 2022 г. - Ателие по продуциране и маркетинг на културен продукт – I-ви уикенд на м. октомври 2022 г. - Ателие по изграждане и развитие на личен и корпоративен бранд – III-ти уикенд на м. октомври 2022 г. - Публична защита на авторски културни проекти и селекция на най-добрите от тях – III-ти уикенд на м. ноември 2022 г.
2.	Творчески подготвителни д-ти	09.2022 – 11.2022	- Ателие по разработване, финансиране и мениджмънт на проекти – I-ви уикенд на м. септември 2022 г. - Ателие по културен мениджмънт / мениджмънт в изкуството – III-ти уикенд на м. септември 2022 г. - Ателие по продуциране и маркетинг на културен продукт – I-ви уикенд на м. октомври 2022 г. - Ателие по изграждане и развитие на личен и корпоративен бранд – III-ти уикенд на м. октомври 2022 г. - Публична защита на авторски културни проекти и селекция на най-добрите от тях – III-ти уикенд на м. ноември 2022 г.
3.	Творчески представителни д-ти	12.2022 – 05.2023	- Работа по индивидуални проекти, в т.ч. провеждане на репетиции и организационни срещи в сградата на Студентския дом, ежемесечни консултации с ментори. - Премиерно представяне на културните проекти пред публика – в избрано партньорско читалище в страната и на сцените на НСД, генериране на приходи от разработени творчески продукти и услуги.
4.	Заклучителни д-ти	06.2023	- Отчитане на творческите проекти към НСД – I-ва седмица на м. юни 2023 г. - Подготвяне и изпращане на програмен отчет от страна на НСД към Фондация „Лъчезар Цоцорков“ - III-та седмица на м. юни 2023 г.

^a Съдържанието подлежи на промяна в хода на реализацията на проекта.

Друг положителен аспект от етапността при имплементацията на програмата е възможността, която тази етапност предоставя, за гъвкавост и адаптивност на изпълнението спрямо текущата епидемична среда в контекста на пост-Ковид обществото в което се намираме. Така например, обучителния етап от

програмата би могъл да се проведе изцяло онлайн. Големият капацитет от зали и пространства в сградата предлага възможност за индивидуална работа на творците – резиденти, включени в програмата при спазване дори на най-строгите противоепидемични ограничения. Работата в тези зали и пространства не е прекъсвала на индивидуален принцип от началото на пандемията през м. февруари 2020 г., а работата по колективи се е извършвала съобразно съществуващите ограничения.

Консултациите на творците – резиденти също биха могли да се извършват изцяло в дистанционен режим, а техните проекти – да се адаптират поне частично. Вместо пред публика, един премиерен спектакъл или концерт би могъл да се заснеме и излъчи онлайн. Същото важи за представянето и на други художествени форми и продукти каквито биха били обект на разработка от индивидуалните участници в програмата.

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Очакванията за резултатност на програмата са базирани на факта, че нейният формат е концептуализиран както въз основа на направените проучвания, посочени по-горе, така и на емпирични наблюдения, на добрия опит, натрупан и апробиран в рамките на съвместното сътрудничество между НСД и Театър „Реплика“ през 2021 г. През 2021 г. Театър „Реплика“ (независима група, съставена от млади артисти на свободна практика) организира в залите на Студентския дом „Ателие за творческо писане“ – интензивно обучение на млади творци с интереси в сферата на документалния театър. След първоначална селекция на участници в ателието, същите преминаха през работа с ментор, разработване, представяне и защита на своите проекти, най-добрите от които бяха селектирани за представяне в рамките на международния фестивал за документален театър „Nedrama“, проведен в Студентския дом в края на м. октомври 2021 г.

Този подход на практическо обучение, предшествашо инвестициите в най-обещаващите проекти, оформени в рамките на обучителни процес, позволява преди да се вземе решение за инвестиране в „добри идеи“, същите да бъдат оптимизирани с цел гарантиране на техния оперативен успех чрез повишаване капацитета на техните автори и създаване на творчески синергии.

Относно „успеха“ на самите проекти на младите творци, включени в резидентската програма – те по своя характер също се явяват експериментални, бидейки учебно-тренировъчни. Ето защо, успехът не се планира да се измерва от гледна точка на брой продадени билети / тираж, а от гледна точка на това, което ще се случи след края на резидентския етап на програмата – дали ще бъдат продължени и надградени тези проекти, ще бъдат ли техните автори удовлетворени от участието си в резидентската програма и др. количествени и качествени индикатори, свързани с вече познатите ни критични фактори за успех (КФУ) при работа по общностно – базирани проекти. [6]

Мониторинг на развитието на резидентите ще бъде направен б и съответно - 12 месеца след приключването на програмата като подаването на обратна връзка ще бъде задължително условие още на фазата на

кандидатстването. Именно в подкрепата за утвърждаването на младите творци на конкурентния пазар на креативна продукция се крие общественото въздействие на резидентската програма, нейният стратегически успех.

А що се отнася до оперативните резултати от изпълнението на дейности по проекта за резидентска програма, те са представени по долу с акцент върху заинтересованите страни, които засягат:

1) За крайните бенефициенти:

- a. *За участници в резидентската програма за млади творци на НСД „StART-Up“ ще бъдат привлечени след кандидатстване по документи общо 10 студенти или наскоро завършили млади творци от цялата страна, които в резултат от участието си в програмата ще преминат през обучителен курс в сферата на културния мениджмънт и предприемачество.*
- b. *5 от участниците в резидентската програма – успешно защитили своите проектни предложения на финала на обучителния етап, ще сключат договори за финансиране на авторските си творчески инициативи, които ще бъдат реализирани като пряк резултат от проекта в рамките на Етап II от резидентската програма.*

2) За академичната и културна общности:

- a. *Ще бъде разработен, приложен и споделен за мултипликация от заинтересованите страни от академичния и културния сектор пилотен модел на резидентска програма от хибриден тип, която съчетава творчески, обучителен и предприемачески елемент.*
- b. *Ще бъде генерирано обучително съдържание в сферата на културния мениджмънт и предприемачество, което ще бъде споделено с отворен достъп онлайн.*

3) За широката общественост:

- a. *Ще бъде разработена и реализирана премиерно авторска творческа продукция, която ще утвърди имената на петима стартиращи творци.*
- b. *Творческата продукция ще бъде представена в читалища от цялата страна като по този начин се създадат нови публики за съответните културно-просветни читалищни институти.*

4) За Фондация „Лъчезар Цоцорков“:

- a. *Финансираните проекти на млади творци по програмата ще бъдат в приоритетните за Фондация „Лъчезар Цоцорков“ области като задължително условие за тяхната реализация.*
- b. *Ще бъде подпомогната успешната реализация на стратегията на Фондацията в сферата на културата, тъй като резидентската програма на НСД предоставя така необходимия „хоризонтален“ компонент, заложен в стратегията, който подкрепя останалите намеси на Фондацията по културни „вертикали“.*

Паралелна на проекта е застъпническата дейност в подкрепа на възстановяването на Голямата зала на НСД, унищожена от пожар през 2001 г. В момента се разработва архитектурен проект за нейното възстановяване, който ще се нуждае от институционална и обществена подкрепа, за да бъде реализиран на практика. [7]

Резидентската програма на НСД и свързаните с нея инициативи биха спомогнали за разпространението на информация, т.е. за популяризацията на тази кауза в общественото пространство, което е от значение за развитието на партньорството между НСД и Фондация „Лъчезар Цоцорков“ в перспектива, тъй като чрез възстановяването на Голямата сцена, Студентският дом би могъл да бъде от полза на стотици млади творци от страната, чиито проекти биха били реализирани на сцената на Дома, подобно на редица знакови творчески инициативи назад през десетилетията.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да бъде обобщено, че проблемът, който бе анализиран в настоящата статия и който бива адресиран чрез резидентската програма на НСД, не е проблемът на липсващия, а на неразгърнатия докрай потенциал – личностен и социално-икономически. Той в най-голяма степен може да се онагледява с една от цитираните в книгата на проф. д-р инж. Лъчезар Цоцорков мисли на велики творци като Микеланджело Буонароти: „По-голямата опасност за мнозина от нас не е, че целта ни е твърде висока и се проваляме, а че е твърде ниска и я постигаме!“¹. В смисъла на горепосочения цитат, проектът за резидентска програма също има своя потенциал за развитие през 2023 г. като се използва опитът от пилотното му издание през настоящата година. Той има потенциалът да се превърне в ежегоден, независимо от спецификата на актуалната среда, тъй като основното условие за една творческа резидентска програма – наличието на собствена база за осъществяване на подготвителен / репетиционен процес и представителна дейност, е налице.

Финансовата подкрепа за осъществяването на отделените проекти на творци-резиденти би зависела от наличието на спонсори през съответната година, а обучителният компонент би могъл да се адаптира според готовността на различни лектори да се включат в програмата и обратната връзка от участниците през предходната година относно темите, които са били оценени като най-полезни. В случай, че пилотното, силно експериментално издание на резидентската програма бъде оценено като успешно от екипа на Фондация „Лъчезар Цоцорков“ и подкрепено в перспектива от Фондацията и/или други заинтересовани страни от културния и предприемачески сектор, Национален студентски дом би могъл да продължи както със следваща кохорта участници, така и да надгради програмата в направление на подкрепа за преминалите през предходното издание „алумни - резиденти“.

Фокусът по линия на алумни-общността би могъл да бъде насочен към подкрепа за интернационализацията на техните културни проекти чрез осигуряването на възможности за разпространение на продукцията извън

България и създаване на творчески и бизнес партньорства в международен аспект с цел популяризация на българската креативна индустрия извън границите на страната. Тази подкрепа би била насочена само към онези алумни-резиденти, които покажат прогрес след края на участието си в резидентската програма, за да може следващият етап от съвместната колаборация да бъде фокусиран върху най-перспективните членове и проекти, произхождащи от общността.

Що се отнася до НСД, изпълнението на организационните цели, мисия и визия на институцията, както са описани в Стратегията за развитие на Дома за периода 2021 - 2025 г. [8], безспорно ще бъде подпомогнато от изпълнението на пилотния проект, независимо от удовлетвореността от оперативните му резултати по групи – заинтересовани страни. Доколкото това е най-важният индикатор за потребността от реализирането на всеки проект, заслужава си съответната мисия, визия и цели да бъдат изведени като акцент в заключение на направения в статията анализ:

- Мисия: *Да пази жив спомена за възрожденските традиции, стремежа към просвещение, духа на студентската и обществена взаимопомощ, да претворява и извежда до нови върхове успехите на предходните поколения в студентската художествената самодейност, да промотира и да способства за развитието на креативната, предприемчива, свободомислеща натура на младите хора в съвременна България.*
- Визия: *Да бъде водещ събитийен център за културна, академична и обществена изява на българското студентство и за среща на студентите и младите хора с най-актуалните художествено – творчески, образователни, обучителни, социално – ангажирани програми, проекти и практики от по-широката обществена среда.*
- Цели: *Като държавна институция от състава на централната изпълнителна власт, да провежда ефективно държавната политика в полза на студентите в извън-учебно време чрез подпомагане на различни дейности на национално равнище в областта на изкуството, културата, образованието и науката; да предоставя информация и съдействия на студентите за намиране на работа, за упражняване на спортни занимания, отдих и други д-ти по интереси.*

БИБЛИОГРАФИЯ

- [1] <https://studenthouse.bg/2022/05/30/almanah/>.
- [2] Daskalov, H., The House and The University – Shared Stories From The Kingdom of Bulgaria. St. Kliment Ohridski University Press, 2021. ISBN: 978-954-07-5330-0.
- [3] <https://studenthousebg.files.wordpress.com/2022/03/program-2022.pdf>.
- [4] <https://studenthousebg.files.wordpress.com/2022/03/report-2021.pdf>.
- [5] <https://studenthouse.bg/about/council/>.
- [6] Daskalov, H., Critical Success Factors in Open Source Project Stakeholder Management (Dissertation). TU-Sofia, 2021.
- [7] <https://studenthouse.bg/2020/07/23/sofia-municipality/>.
- [8] <https://studenthouse.bg/2021/05/09/student-house-2025>.